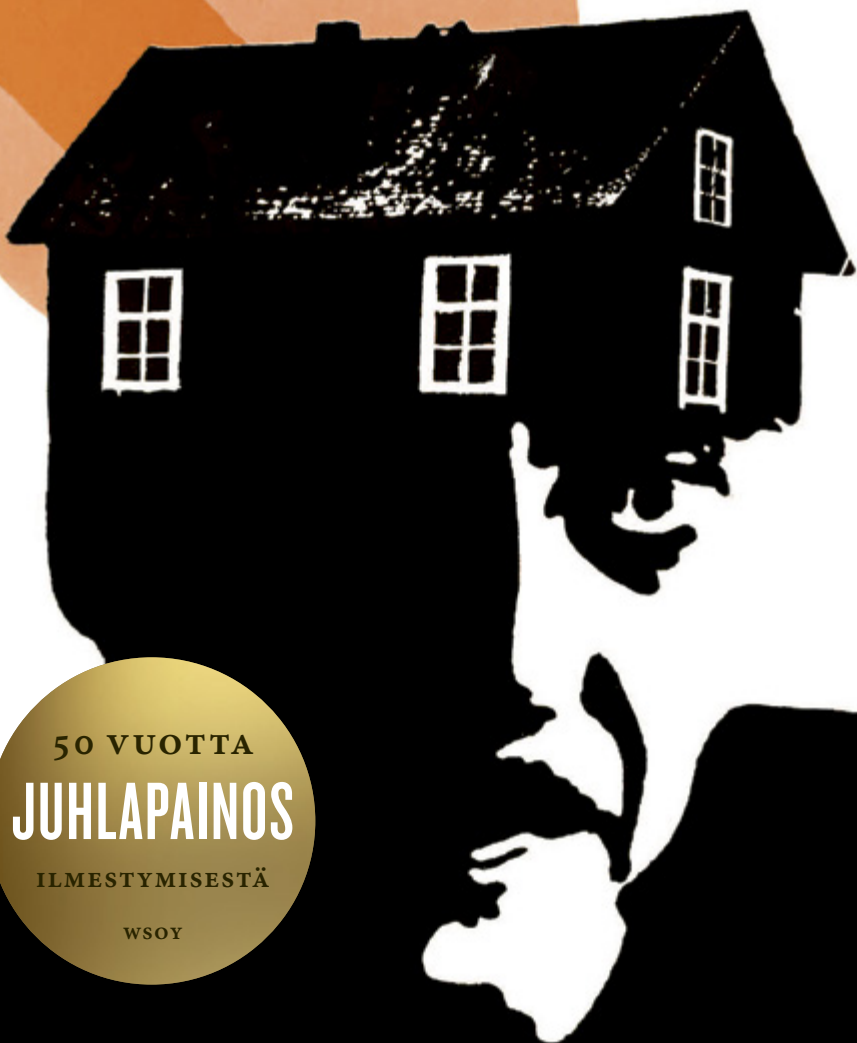

WSOY

heikki
turunen

50 VUOTTA
JUHLAPAINOS

ILMESTYMISESTÄ

WSOY

simpauttaja

HEIKKI
TURUNEN
Simpauttaja

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© HEIKKI TURUNEN 2023
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ 2023
ENSIMMÄINEN PAINOS ILMESTYI VUONNA 1973.
ISBN 978-951-0-49529-2
PAINETTU EU:SSA

ERÄITÄ AJATUKSIA KLASSIKKOROMAANISTA JA SEN TEKIJÄSTÄ

Simpauttaja on Heikki Turusen esikoisromaani. Sen ilmestymisestä tulee kuluneeksi vuonna 2023 puolikas vuosisata.

Romaanina *Simpauttaja* on kiistämättä saavuttanut klassikon aseman. Keskustelua herättäneeksi myyntimenestykseksi se nousi jo heti ilmestyttyään.

Siinä samalla se teki Pielisjärven kunnan (nyk. Lieksa) Vuonislahdessa vuonna 1945 syntyneestä joensuulaistoimittajasta valtakunnallisen kuuluisuuden, jota on vuosien juoksussa tituleerattu niin kirjallisuuden Irwin Goodmaniksi, koko Suomen maalaisserkuksi kuin Pöhheikköpohheemiksikin.

Muun muassa.

Ennen muuta se teki Heikki Turusesta esikoiskirjailijan. Melko heti *Simpauttajan* perään ilmestyneet *Joensuun Elli* ja *Kivenpyörittäjän kylä* nostivat hänet kirjailijaksi, jonka kynästä nähtiin irtoavan esikoisteoksen lisäksi muutakin mainittavaa.

Näihin päiviin saakka jatkunut – ja edelleen jatkuva – ura on nostanut hänet todelliseksi kansan kirjailijaksi.

Se lienee Turuselle itselleen tärkein hänelle suoduista tittleistä. Sillä läpi moniniteisen tuotantonsa Turunen on kuvannut omaa kansaansa, pohjoiskarjalaista kansaa, sen elämää, historiaa ja olemusta.

Kynällään hän on sekä rakastanut että ruoskinut kansaansa. Ruoskiminen on suvaittavaa, koska ihminen ei ole yksipuolinen otus – ei Pohjois-Karjalassa eikä muuallakaan. Ihmissielun muodostavat enkelit ja perkeleet, joiden hallintavalta vaihtelee tapauskohtaisesti.

Siinä sivussa Turunen on roiminut selkään myös itseään. Mitä vanhemmaksi hän tulee, sitä ankarampaa itsesoimaa hän harrastaa.

Toisaalta hän osaa olla itseään kohtaan myös armollinen. Viimeisimmissä teoksissa Raivaaja-sarjasta lähtien Turusen romaaneissa esiintynyt alter ego Henkka Oinonen myöntää jo auliisti olevansa sellainen kuin on eli mennyttä, iäksi kadonnutta maailmaa ikävöivä mies, jonka mielestä kaikki oli ennen paremmin.

Oinos-Henkka ei tunne kuuluvansa tähän maailmaan.

Turus-Heikki aloitti samanlaiset puheet viimeistään 90-luvulla. Suomen liittyminen EU:hun oli hänelle kauhistus, Brysseli pirunpesä ja heinäseipäiden vaihtuminen suuriin pyöröpaaleihin kauhistusten kauhistus. Autioituvan maaseudun ajatteleminen kirvoittaa kahdeksaakymmentä käyvän kirjailijan silmistä kyöneleet.

Sama asia häntä järkytti jo yli puolikas vuosisata sitten.

Siitä järkytyksestä sai alkunsa *Simpauttaja*, sittemmin samasta traumakerästä löytyneen punaisen langan varaan rakentui koko lähestulkoon koko Turusen tuotannon selkäranka.

Oinosen Henkka ei kuulu *Simpauttajan* henkilögalleriaan. Mutta Ryynäsen Imppa kuuluu. Imppa on äreän sotainvalidi-isän sekä nyrkin ja hellan välissä eläneen äidin poika.

Hän ei ole Ryynäsen pienviljelijäperheen ainokainen, mutta perillisiään joutavina kujjuuneina pitävä Hilppa-isä on ajellut vanhemmat penskat maailmalle. Impan lisäksi kotitilalla asustaa myös isovelji Otto.

Otolla on mielenterveysongelma, joka kumpuaa seksuaalisista patoutumista. Hän veistelee puisia naisia ja stalkkaa Taimaisen Juulia eli kaunista, uhkeaa ja Kajaanin kaupungista asti korven asukkaaksi naitua naapurinemäntää.

Vuonna 2014 ilmestyneessä *Karjalan kuningas* -romaanissa, *Simpauttajan* rinnakkaisteoksessa, Oton ongelmien syyt saavat syvyyttä. Hän on joutunut pikkupoikana seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi. Syyllinen on kylän ökyisäntä, *Simpauttajastakin* tuttu Pirtamon Jolle.

Turusen muuta tuotantoa lukeneet tietävät, että samanlaista taakkaa kantaa harteillaan myös Henkka Oinonen. Hänen seksuaalista varttumistaan vahingoitti teini-ikäisenä miespuolinen karjantarkkailija.

Henkan ja asistentin välisen yököttävän yösydämen Turunen on kuvannut useampaan teokseensa. Useammasta Turusen kirjasta löytyy myös kohtausta, jossa äkkipikainen isä ajaa poikansa maailmalle.

Molemmat tapaukset ovat osa myös Heikki Turusen omaa elämää. Ne ovat kirjailijan elämän mustia pisteitä, joita hän ei ole pystynyt kirjoittamallakaan haaleammiksi kumittamaan.

Maaseudun pitkään jatkuneen murroksen lisäksi myös seksuaalisuus ja suurten ikäluokkien sekä heidän vanhempiensa väliset suhteet muodostavat Turusen tuotannon selkärankaan varsin kantavia nikamia.

Kaikki kolme ovat läsnä jo esikoisromaanissa, viimeisimmäksi mainittu heti sen alussa.

Simpauttajan avauskohtauksessa Hilppa Ryyänen levittää poi-kiensa kanssa sontaa keväiselle pellolle. Otto heiluttaa talikkoja nöyrästi, isä äkäisesti. Imppaa kehtuuttaa. Hän heittää lantaa ojaan. Isä kieltää. Imppa heittää toisen kerran ja käskee isänsä syödä vittua.

– Se tuli nyt lähtö, sanoo Hilppa.

Imppa tottelee ja pestautuu kylän suurimman maatilán rengiksi tekemään salaojitusurakkaa. Työkaverikseen hän saa Simpauttajan. Mies on kummallinen jo nimeään myöten, hänen ristimänimeään ei tunnu tietävän kukaan.

Romaani etenee, kevät vaihtuu sen sisällä kesäksi ja lopulta syksyksi. Kertomus päättyy kekriin. Viimeisille sivuille tultaessa Turunen ei ole kertonut Simpauttajan taustoista oikeastaan yhtään mitään.

Siitä huolimatta lukija uskoo tuntevansa hullun rengin sie-lunelämän harvinaisen tarkasti.

Simpauttaja painaa elämän läpi takki auki ja taskussa pul-lollinen punaista viinaa. Hänelle mikään ei tunnu merkitsevän mitään ja hän halveksii ihmisiä, jotka takertuvat maallisiin asioi-hin kuin mato paskaan.

Simpauttaja osaa perustella filosofiansa, hän ei ole pelkkä tuuleenhuutaja. Hän tietää elämän olevan kusinen raitti kli-nikan ja krematorion välillä. Elämä on tehty elämästä varten. Kulkeminen on elämää, ei asettuminen – Simpauttajan mielestä asettuminen edustaa turhuutta.

Romaanin asetelmien mukaan hän on oikeassa. Sotareissu-jensa jälkeen tiloja kylmään korpeen verta oksentaen raivanneet kylänukot joutuvat naulaamaan lautoja mökkiensä ikkunoihin ja paketoimaan peltonsa.

Lapset muuttavat etelän kaupunkiin ja isät syyttävät lap-siaan. Vain Pirtamon vanha emäntä muistaa puolustaa nuoria kysymällä, jotta millaisia ovatkaan isät.

Hänet komennetaan hiljaiseksi. Vieläpä Jouko-poikansa toimesta.

Jouko ei maailmallelähtöä harkitse. Hänessä asuu maahenki, hänelle heilimöivä viljapelto on kuin nainen. Lisäksi ison tilan

nuorelle isännälle riittää lisämaata ostettavaksi. Pirtamosta kylmiksi tiloiksi irrotetut, soista kuokitut ja korvista raivatut pellot palaavat alkuperäiselle omistajalleen.

Pienten tilojen aika on ohitse. Suuret pärjäävät. Suurella on vara palkata jopa alihankkijoita tekemään esimerkiksi salaojia. Imppa saa palkkaa kympin päivässä, siihen päälle majapaikan aitasta ja talon ruuan.

Vuoden 1973 kymmenmarkkainen vastaa tämän päivän rahassa vajaata kahtatoista euroa.

Jouko Pirtamo on *Simpauttajan* laajan henkilögallerian onnellisin – nimihenkilön itsensä lisäksi.

Heiltä ei puutu mitään. He ovat elämäänsä tyytyväisiä.

Kaikilla muilla meneekin sitten enemmän tai vähemmän päin helvettä.

Simpauttajan ensimmäinen käsikirjoitusversio alkaa kuvauksella Kaunisahon Jompan kotimatkasta. Jomppa istuu junassa ja katselee ohitse vilistävää maisemaa. Hän on matkalla kotikylälleen.

Jomppa on Ryynäsen Impan ikätoveri. Hän on lähtenyt kotikylältään pois ja päässyt lehtimieheksi. Kun Pirtamon vanha emäntä, *Simpauttaja*-romaanin harvarepliikkinen totuudentorvi, saa kuulla Jompan kotiin saapumisesta, hän säälii Jompan äitiä.

Hän sanoo koko kylän odottaneen lahjakkaaksi kirjoittajaksi tiedetystä Jompasta vähän parempaa ihmistä, mutta ei siitäkään pojasta kehkeytynyt juoppoa toimittajaa kummempaa eläjää.

Imppa on hiljainen ja ujo häppiimään. Hän on rakastunut Willmanin Markettaan. Marketta haaveilee Lieksaan muuttamisesta ja toteuttaa haaveensa suuriin unelmiinsa luottaen.

Marketan fiktiivisen mutta silti helposti oikealle kartalle

kuviteltavan kotipaikan ja Lieksan silloisen kauppalan välille kertyy matkaa reilut parisenkymmentä kilometriä.

Marketan matka suurempaan ja parempaan maailmaan ei siis ole kovinkaan pitkä, ei puolen vuosisadankaan takaisella mittatikulla katsottuna.

Lieksassa Marketta raiskataan. Romaanissa *Simpauttaja* pudottaa raiskaustiedon Impalle kuin kiven kevyesti lainehtiivaan veteen. Se aiheuttaa Impan mielessä kuohun. Marketan vinkkelistä kammottavaa tragediata ei käsitellä sen kummemmin.

Karjalan kuningas -romaanissa Marketan ja Impan tarina saa sentään päätöksensä. Onnellisen sellaisen.

Samanlaisen onnen Turunen suo jatko-osassaan myös Kauniin Jompalle.

Ottaen huomioon lukijamäärän, Veikko Kerttulan *Simpauttaja*-romaanin pohjalta ohjaaman televisioelokuvan tunnettuuden ja lukemattomat Turusen esikoisteoksesta tehdyt teatteriesitykset on Jompan homoseksuaalisuus jäänyt suurelta yleisöltä tavattoman käsittelemättömäksi asiaksi.

Romaanissa se käy ilmi aivan lopussa – jos kohta Turunen antaa asiasta pitkin matkaa vihiä kuin paraskin dekkaristi.

En ole niin kova kirjallisuudentuntija, että pystyisin luetelemaan suomalaisen romaanikirjallisuuden seksuaalivähemmistön edustajia aikajärjestyksessä. Jälkikäteen homon leima on lyöty esimerkiksi *Seitsemän veljeksien* Simeoniin ja *Pohjantähden* räätäli Halmeeseen – jos nyt puhutaan vain klassikoista.

Heidän kohdallaan leimat ovat muiden kuin kirjailijoiden lyömiä. Jompan homoseksuaalisuus on lähtöisin kirjailijan kynästä.

Sen pystyn joka tapauksessa sanomaan, että vuonna 1973 lukijoissa sympatioita herättävä homoseksuaali romaanihenkilö oli suomalaisessa kirjallisuudessa hyvin harvinainen ilmestys.

Turusen junttaspulikkamaisen imagon ja hänen omat teini-ikäisystraumansa huomioiden on Kauniin Jomppa koko *Simpauttaja*-romaanin merkittävin henkilö.

Samankaltaisen, ei silti vertailukelpoisen, vallankumouksen teki Matti Kassila elokuvassaan *Kaasua, komisario Palmu*. Siinä Pentti Siimes näytteli Kurt Kuurna, jonka suhde ystävänsä ja kämppikseensä Kaarlo Lankelaan oli »erikoinen».

Kurt Kuurna paljastui murhaajaksi sekä elokuvassa että sille hyvät pohjat antaneessa Mika Waltarin romaanissa. Hän oli pahis.

Kauniin Jomppa ei murhaa ketään. Hän ei ole hyvis, mutta ihan hyvä ihminen kuitenkin. Turusen tuotannon henkilöitä katsoen jopa keskivertoa parempi.

Ylipäätään Turunen on aika hämäävä kirjailija. Julkisten esiintymisten pohjilta hänet on helppo myöntää rasvaa syövien, antisuvaitsevien ja maailmaa ylen ahtaasti katsovien karvaperseäijien kuvaajaksi.

Totuus on toinen. Turusen tuotannon vahvin kannas muodostuu naishahmosta. Turusen nainen ei ole äiti, nainen, huora, madonna tai rakastaja. Turusen naiset ovat ihmisiä.

Jos ette usko, niin lukekaapa *Simpauttaja* vaikka Taivaisen Juulin näkökulmasta. Tai jos haluatte oikein rautaisen todistuksen, niin tarttukaapa *Jumalan piika* -romaanisiin ja käykää Raivaaja-sarja lävitse Kyllikin, Oinos-Henkan äidin, kautta.

Oma lukunsa on Henkan vaimo Eija. Turunen kehuu itseään tai töitään harvemmin, mutta tiedän, että hänen sydäntään lämmittävät edelleen kollega Tuula-Liina Variksen *Maalainen*-romaanin Eija-hahmosta lausumat sanat.

Variksen mukaan toiseen naiseen rakastunutta ja muutenkin retalehtivaa miestään ymmärtävä Eija edustaa suomalaisen proosan upeinta naiskuvausta – näin on Turunen itse kertonut.

Ei sitä sovi epäillä. Eija ei ole marttyyri, ei enkeli eikä uhri. Hän on järki. Arkijärki.

Hän tulisi toimeen ilman Henkkaa. Mutta Henkka ei pärjäisi Eijatta.

Turusen vaimon nimi on Seija.

Kun tein Heikki Turusesta vuonna 2015 elämäkerran, kirjoitti Heikki kirjaa varten Seijalleen kirjeen. Sen suurempaa rakkaudenosoitusta en ole koskaan lukenut. Kirjeessä ei mainittu kertaakaan rakastaa-verbiä, enkä usko, että Turunen näytti kirjettä koskaan vaimolleen.

Kirjaan kirje ei päätenyt. Seija sai puhua omasta puolestaan.

Uusimmassa romaanissaan *Simpauttajan hinta* Turunen kirjoittaa vaimostaan liki yhtä kauniisti kuin julkaisematta jääneessä kirjeessään.

Toivottavasti kirje on silti tallessa.

Olen melko varma, ettei Turunen kirjoittanut koskaan vastaavaa kirjettä äidilleen Jennylle – saati hänen kaltaisilleen.

Mutta aika monta kirjaa hän heitä kunnioittaakseen ja heille rakkauttaan osoittaakseen on kirjoittanut.

Jos kohta myös ymmärtääkseen ja arvostaakseen isänsä kaltaisia miehiä.

Kansaansa. Ja kansaa.

En halua olla pravdalainen. Siksi sanon, että Heikki Turunen ei ole mallikansalainen tai pelkkää kultaa suoltanut kirjailija. Mutta ken meistä on, niin nostakoon kätensä pystyyn.

Yhteisen kansan omaatuntoa ajatellakseni toivon, että käsiä nousee mahdollisimman vähän.

Simpauttajan ilmestymisestä on nyt kulunut puolikas vuosisata. Se on pitkä aika ottaen huomioon sen, että mainitun kirjan kirjoittaja puhkuu edelleen luomisen voimaa.

Ehkä hän kirjoittaa edelleen enemmän tai vähemmän samaa tarinaa kuin esikoisessaan, mutta silti hän on yksi viimeisistä oman tarinansa aikalaiskertojista.

Sanonnan mukaan vanhaa olemattomasti tunteva ymmärtää huonosti myös uutta.

Tulevaisuudessa eräitä Turusen teoksia tullaan käyttämään lähdeoteoksina. Niin on käynyt Väinö Linnalle, Kalle Päätalolle ja niin käy vielä Hannu Salamallekin – on käynytkin jo Aleksis Kivelle niin on käynyt jo aikaa sitten, vaikka harva tajuaa niin tapahtuneen.

Ihmiset muodostavat mielikuvansa ja käsityksensä historiasta heidän teostensa mukaan. Turusen teoksista *Simpauttaja* ei niihin teoksiin kuulu, koska se on omalla tavallaan ajaton.

Suurin osa *Simpauttajan* henkilöistä etsii elämälleen oikeaa suuntaa. Ihmiset tulevat etsimään sitä tulevaisuudessakin.

Suomalainen maaseutu eli murrostaan 1970-luvun alussa. Maaseutu elää murrostaan myös nyt – niin se on tehnyt viimeiset viisikymmentä vuotta, pitempäänkin.

Luultavasti tilanne on sama myös silloin, kun vietetään *Simpauttajan* ilmestymisen seuraavia kymmenvuotisia.

Se on toki asia erikseen, millä mielin mennyttä silloin katsellaan. Murroksia kun on monenlaisia.

Väinö Linna luki Turusta. Hänen mukaansa Turunen jatkoi siitä, mihin *Täällä Pohjantähden alla* -trilogia päättyi.

Kun Turusen muste loppuu, tarvitsee suomalaisen maaseudun saaga jatkajansa. Kuka ne saappaat täyttää?

Aika näyttää.

Toivottavasti joku.

Silti on syytä muistaa, että romaanit ovat romaaneja ja historia on historiaa.

Historiaa kirjoittavat ainakin aluksi voittajat. Romaaneissa häviäjän ääni kuuluu aiemmin.

Suomalainen maaseutu on hävinnyt kaupungistumiselle. Silti korvesta kuuluu edelleen muutama ääni. Yksi niistä on Heikki Turusen.

Simpauttaja on ollut tekijälleen kaksiteräinen miekka. Se teki hänestä omanlaisensa ikonin, toisaalta sen viitta peitti monet hänen myöhemmät teoksensa. Osa niistä ylittää tasonsa puolesta *Simpauttajan*.

Toki makuja on monenlaisia, mutta esimerkiksi *Seitsemän kurvin suora* kuuluu kaikkien aikojen merkittävimpien suomalaisten romaanien joukkoon.

Mutta toisaalta.

Onko *Nummisuutarit* parempi kuin *Seitsemän veljestä*? Ylittääkö *Tulitikkuja lainaamassa Harhaman*, *Noitaympyrä Yhdeksän miehen saappaat*, *Hurskas kurjuus Siljan* tai *Tuntematon sotilas Pohjantähden*? Oliko Veikko Huovinen parhaimmillaan *Havukka-ahon ajattelijassa* vai *Lyhyissä erikoisissaan*?

Rikos ja rangaistus vai *Karamazovin veljekset*? *Lokki* vai *Kolme sisarta*?

Se on niin lukijasta kiinni.

Jos Suomen kokoisessa maassa jää kirjailijan jäljiltä elämään edes yksi kirja, niin onhan se saavutus.

Turuselta jää *Simpauttaja*, takuulla.

Monille muillekin hänen teoksilleen sen kyllä soisi.

Lukekaa nyt ensin tämä.

Ei muuta kun hojo hojo!

Nilsissä 10.11. armon vuonna 2022

Antti Heikkinen

I

TUOMI KUKKII
PIELISEN RANNOILLA

Aamalla maidon viennin jälkeen oli taas pellolletähti edessä. Ensin Imppa ja Otto katsoivat pihasta navetan nurkalta kun isä vei hevosen laitumelle joen taakse. Hevonen lähti pää riipuksissa jokivartta pitkin kävelemään. Sitten isä tuli tulvaveden tahrinan pölkkyksillän yli karjasolaan ja pujottautui piikkilangan ja riman välistä tien puolelle ja ripusti päätset aidantolppaan jääden siihen heitä kädet lanteilla odottamaan. Imppa ja Otto lähtivät laskeutumaan pihamäkeä alas kivelit olkapäillä. Odotellessaan heidän lähestymistään isä katseli toiseen suuntaan kuin haluten välttää heidän näkemistään. Se liittyi heihin hyvissä ajoin kuin johtajaksi kulkueeseen. Haalistunut lippalakki oli tutusti kallellaan sen päässä, sodassa vammautunut käsivarsi heilui enemmän kuin toinen ja housuntakamukset mutjahtelivat. Otto kulki hieman isän jäljessä kumisaappaissa ja timperinhousuissa joiden lahkeissa oli paljon taskuja ja renksuja, kulkiessa sen laihan ruskean niskan jänteet heiluivat. Viimeisenä menevä Imppa piti toista kättä taskussa ja potkaisi tieltä aina irtokiven pomppimaan. Kaukana kapean tien päässä meni myymäläauto kuin jokin laatikko pölyhantä perässä viiltäen. Tien toisella puolella oli peltoa ja toisella puolella aita ja sen takana kuusia ja niiden takana koivuja. Tien savikkokohdat hytkähtelivät jalkojen alla, pursuavista silmäkkeistä tuli tuli-vuori mieleen. He eivät sanoneet mitään toisilleen.

Siirtokarjalaisittain maalatun talon kohdalla he kääntyivät vasemmalle. Siinä oli punaisella huovalla katettu hirsilato jonka toisessa päässä oli edellisesäisiä heiniä. Tyhjän puolen päädyssä olevan seivässuojan kattolipalla juoksi västäräkki, sen jalkojen liikkeitä ei erottanut. Ladon nurkalta he kävelivät murahaudan päähän ja siitä Mustankanavan vartta Pirtamon rajasaroille. Siinä oli kolme kynnössarkaa, viillokset olivat jo sulaneen roudan murentamia. Joka saralla oli lantakasoja säännöllisissä riveissä. Kanavanpuolipäästä nousi lentoon parvi töyhtöhyyppejä. Ne jäivät ilmaan kaartelemaan ja kirkuamaan. Kauempana pellonselällä oli kalalokkeja; tuuli tuoksui auringossa kuivettuvalle lannalle.

Heillä oli kullakin siinä omat sarat levitettävänä, Otto meni rajasaralle, isä lähdesaralle ja Imppa tienpuoleiselle. He panivat rukkaset käsiinsä ja alkoivat hajottaa kukin omaa lantakasaansa samanaikaisesti ja äänettöminä kuin yhteisestä sopimuksesta. Otto näkyi menevän heti muista edelle. Imppa aloitti laiskasti ja jäi isästään jälkeen. Lantakasoissa oli kuivaa pehkuu joka lensi viskatessa kauas tuuleen. Syvemmillä niissä oli vetelää raskasta lehmänlantaa joka ei pysynyt kunnolla kihvelissä. Se oli pantava kuin lastaamalla ensin olkien päälle ja vietävä kantamalla saranlaidoille. Imppaa rupesi heti tympäisemään; hän lepäili vähän väliä eikä ollut näkevinään kun isä katsoi.

– Tuntuupa taas olevan työnteko väkinäistä, isä sanoi sitten.

Imppa työnsi kihvelinpiikit lantakasaan ja heilautti koko voimallaan. Kakkaroina lenteli ojaan niin että vesi loiskahteli. Sitten hän jäi seisomaan ja viheltelemään. Isä touhusi omalla sarallaan kuin ei näkisi muuta. Imppa otti kihveliinsä niin paljon lantaa kuin jaksoi ja pyöräytti itseään, haiseva olkierieska hajosi isona renkaana ja isoja möykkyjä sinkoili mullassa pomppien ojaan ja sen yli aina nurmikassaraille asti.

Isän liike keskeytyi, Imppa näki kun sen päivettynyt naama kääntyi häntä kohti ja jäi tuijottamaan.

– No onko nyt hyvä? Peäsitkö mielesi peähän? se sanoi.

– Peäsin, Imppa sanoi.

– Anna olla viimeinen kerta, isä sanoi ja rupesi töihin kuin tilanne olisi lopullisesti korjattu. Imppa otti kihvelintäyden ja heitti varomatta. Kakkarat loiskivat ojassa yhtenä. Imppa seurasi isän liikkeitä. Se oli häneen selin kun se kuuli vedenloiskeen ja käänsi sitten päätään ja sen jälkeen yläruumistaan, hikinen kulma välähti auringossa. Hetken se oli siinä kuin paikoilleen jähmettyneenä mutta ponnahti äkkiä ympäri kuin narusta vetäisemällä ja jäi kumaraan asentoon kuin aikoisesti hyökätä.

– Se on syötävä nyt joka kakkara, se sanoi leukaperät kireällä.

– Syö ite, Imppa sanoi.

– Jumalauta perkele, isän suusta tuli.

– Syö vittu, sanoi Imppa.

– Sanos vielä kerran, isä kehotti.

– Syö vittu.

– Sanohan vielä.

– Sen kun syöpi vaan.

– Mitä?

– Vittuu.

Isä ojentautui kuin vapautuen jännityksestä. Se otti lakin päästään ja pyöritteli sitä hitaasti kädessään. Sormet painelivat hien mustuttamaa hikinauhaa. Sitten katse kohosi hitaasti.

– Se tuli nyt lähtö, se sanoi.

– Mitä?

– Se tuli nyt lähtö. Viimesen kerran sinä mulle semmosia syötät minun omalla pellolla. Paa se kihveli siihen ja ala kävellä

eläkä tule takasi, isä sanoi ja rupesi äkkiä hyppimään ja pieksämään hatulla reittään. Suusta tuli kirosanoja solkunaan, hatun hikinauha rupesi uudelleen repsottamaan, kuului töminä ja mäiske ja multakokkareet lensivät. Imppa katseli sitä rauhallisesti.

– Entä jos mie lähennii? hän sanoi.

– Lähethän sinä kun on pakko. Ei oo valinnanvarraa saatana, isä sanoi.

– Ei oo muuten ens kerta kun laittaa pitkin tietä, sanoi Imppa.

– Vaan viimeinen on!

– Luuletko jotta itku peäsöö?

– Peäspähän itku eli paska. Ja jumalauta jos vielä tulet mejän kynnyksen yli perkeleen hamppari. Minä en ruppee tuommosen vätyksen kansa ikkeeni tappelmaan. Eikö se sana kuulu?

Imppa lähti kulkemaan pehmeässä mullassa, kengät nultahtelivat viilloksen reunoissa. Saran päässä hän vielä pysähtyi ja kääntyi. Isä seiso i vielä samassa paikassa jalat harallaan ja kädet lanteilla. Se oli pannut lakin päähänsä, Impan varjo peitti silmät näkyvistä.

– Tulenko antamaan vauhtia? se kuului sanovan.

– Tulehan niin saat turpaas, Imppa sanoi. Otto seiso i omalla sarallaan kihveliinsä nojaten, sen pää ja yläruumis olivat liikkumattomina mutta polvet nytkivät. Imppa vältti katsomasta sitä suoraan kasvoihin. Hän nosti kättään. – No terve sitten vaan turvenuijat. Tää poika lähtee Helsinkiin, hän sanoi.

– Sinusta ei oo höyryvän paskakoun vahiksikkaa.

– Siinähän jätät vahtimaan paskakasojas. Minä lähen.

– Hiasta näkkyö olevan. Ei siinä paljo tierat lentele.

– Minä oon ihan tosissani.

- No luuletko sinä perkele jotta tässä muut leikkii.
- Kerro Otto äetille terveisiä.
- Etpä sinä lähe, kuului Otto arvelevan.
- Soatpahan nähä, Imppa sanoi ja lähti menemään saranpäättä pitkin. Isä näkyi rupeavan jatkamaan työntekoa sen näköisenä kuin sille olisi leikittelyä laitella poikiaan tien selkään. Otto seisoj ja seurasi Impan menemistä, kaukaa se näytti vielä hennommalta. Imppa kiersi kanavansillan kautta joen toiselle puolelle ja kömpi veräjän alariman alta savikkokumpareelle. Siinä kasvoi tuuheaa nuorta pajukkoa joitakin vuosia aikaisemmin pidetyn rankasavotan jäljiltä. Pensaikonrintuoksen kuivaan kulokkoon paistoi aurinko hautovan lämpimästi. Yli äyräittänsä tulvinut yläjuoksun savikoiden vaalentama vesi tuoksui samalle kuin aina. Hetken Imppa seisoj mietteissään. Sitten hän rupesi kahisevaan heinikkoon pitkäkseen, jotenkin samat ajatukset takoivat päässä.

Ensin hän sulki silmänsä ja kuvitteli kaiken olevan ennallaan. Kun makasi siinä sillä tavalla heinien ja pensaiden keskellä ja kuuli ruohojen ja pensaiden äänet ja antoi auringon paistaa kasvoille ja avoimelle paidanrintamukselle, tuntui maailma ja elämä huojuvan, tuulen liikkeet tunsj paremmin. Sitten hän raotti hitaasti luomiaan ja näki häikäisevän kirkkaan taivaan ja sitä kirjojat pilvenriepaleet ja kasvojensa edessä huojuvien pitkien heinien varjot. Tuuli painautui pensaikkoa vasten ja nuorten pajunlehtien vaaleammat alapuolet vilkkuivat, edellisesäinen horsmikko kahisi kanavatöyräillä ja pikkulintuja pyrähteli lehvien varjoissa. Imppa pani kädet päänsä alle ja näki kanavanrannan ohuet koivut ja niiden takana tummat kuuset; ensin olivat heinät ja aluskasvillisuus ja sitten pensaat ja sitten puut ja niiden päällä taivaan sininen kerros. Kaukaa pellolta kantautuivat töyhtöhyppien ja lokiien ja kuovien äänet.

Imppa sulki uudelleen silmänsä, valo tuli silmäluomien läpi punertavana. Hän aukaisi toisen silmänsä ja pani sen kiinni ja aukaisi toisen, hän räpytteli niitä pitkään vuoronperään ja koko ajan kaikki, koko se tuttu maisema mikä näkyi, liikahteli edestakaisin.

Sen jälkeen hän nousi istumaan ja koukisti toisen jalkansa ja ponnistautui ylös ja lähti kulkemaan kauranajotietä leppiä ja matalia koivuja ja kuusia kasvavan metsän halki. Tuli mieleen kun he ajoivat edellisenä syksynä Oton kanssa kauroja uudispalstalta puimalaan Peuran Villen traktorilla ja Otto istui kuorman päällä läiskytellen itikoita itsestään. Sitten illalla puinnin jälkeen hän meni pyyhkeen kanssa hämärälle joelle peseytymään ja Otto näkyi silhuettina verkkokodan niemessä naisenkuviaan tekemässä.

Siinä metsän takana oli heidän peltopalstansa ja sitten alkoivat Pirtamon maat. Imppa jäi rajaojan päälle hajareisin seisomaan, vedestä hän näki oman kuvansa perspektiivisenä. Hän irvisti ja kohotti kätensä ja kuvitteli olevansa vahva ja jylhä; vesi liikkui äänettömästi kanavaa kohti. Edessä aukenivat Pirtamon monikymmenhehtaariset peltoaukeat. Laajan peltolahdekkeen keskellä seisoivat Pirtamon vanha lautalato katto osittain romahtaneena, rimat lahonneiden päreiden alla kuin luunkynkät. Lahdekkeen takana olivat pihlajoiden, sireenien ja valkokukkaisten tuomien kätköissä Taivaisen rakennukset isoine lantapattereineen ja siipikarjahäkkeineen. Kolmisopen kylän talot kiersivät Jaakonsuon peltoaukeaa pohjoisessa, suurin osa niistä oli korkeamallisia ja vaaleiksimaalattuja ja melkein jokaisen talon ulkorakennukset olivat punaisia ja valkonurkkaisia. Kaukana pellolla kulki traktoreita ohjaamoiden ikkunat ja työkalujen metalliosat käänöksissä välähdellen, niiden äänet kantautuivat korviin matalana mörinänä.

Imppa lähti Pirtamon peltoa pitkin kävelemään. Kulkiesaan suoraan Taivaisen rakennuksia kohden hänen oli kierrettävä lautalato, hän meni sen läpi ajosillan kautta. Ajosillalla oli eväspapereita ja makkarankuoria. Hän tuli ulos ladon toiselta puolelta. Sarkojen päässä olevasta murahaudasta lähti sorsapari lentää jytistämään. Jaamankankaan tiheiköissä jokin käki kukkua räikytti, Imppa puristi huulensa vastakkain ja kuvitteli olevansa jämeräpiirteinen yksinäinen kulkija tuulisella keväisellä pellonselällä.

Yks luojan mieliharmi koko eläjä mutta halavatun kova työntekii.

Pielisen rantaan saapuu keväällä kummallinen mies.

Mukanaan *Simpauttaja* tuo suuren maailman levottomuuden ja oudot tapahtumat. Hän tuhoaa ja rakentaa ihmissuhteita, ja kun hän syksyllä lähtee, ei mikään ole ennallaan.

Nuoren pohjoiskarjalaisen lehtimiehen Heikki Turusen *Simpauttaja* arvioitiin ilmestyessään vuoden 1973 parhaaksi esikoisteokseksi. Sittenmin romaani on valittu koko vuosisadan parhaaksi esikoisteokseksi, ja sen tarina on nähty myös elokuvana, teatterilavoilla ja musikaalina. *Simpauttajan* 50-vuotisjuhlapainokseen on esipuheen kirjoittanut Antti Heikkinen.

